ULKOMINISTERIÖ

Kaupallinen neuvos

Kimmo Sinivuori

Muistio

9.9.2021

SOPIMUS SUOMEN JA VIRON VÄLILLÄ KAHDENVÄLISEN SIJOITUSSUOJASOPIMUKSEN IRTISANOMISESTA; VOIMAANSAATTAMINEN VALTIONEUVOSTON ASETUKSELLA

EU-tuomioistuin antoi niin kutsutun Achmea-tuomion (C-284/16) 6.3.2018. Kyseessä oli Saksan liittovaltion ylimmän tuomioistuimen tekemä ennakkoratkaisupyyntö, jossa ratkaistavana oli kysymys siitä, onko Alankomaiden ja Slovakian välillä sovellettavaan, ennen toisen sopimusvaltion unioniin liittymistä tehtyyn kahdenväliseen investointisuojasopimukseen sisältyvä välityslauseke Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) vastainen, kun otetaan huomioon, että välityslauseketta sovellettaisiin vasta unioniin liittymisen jälkeen.

Tuomioistuimen mukaan SEUT 267 ja SEUT 344 artiklaa on tulkittava siten, että ne ovat esteenä Alankomaiden ja Slovakian välillä tehtyyn investointisuojasopimukseen sisältyvän välityslausekkeen kaltaiselle määräykselle, jonka mukaan jommankumman jäsenvaltion sijoittaja voi toiseen jäsenvaltioon tehtyjä investointeja koskevan riidan yhteydessä käynnistää viimeksi mainittua jäsenvaltiota vastaan menettelyn välimiesoikeudessa, jonka toimivalta tämän jäsenvaltion on hyväksyttävä.

Tämän seurauksena jäsenvaltiot antoivat 15.1 ja 16.1.2019 julistukset EU-tuomioistuimen Achmea-tuomion täytäntöönpanosta ja investointisuojasta EU:ssa, joissa ne mm. julistivat aikomuksensa päättää jäsenvaltioiden keskinäiset kahdenväliset investointisuojasopimuksensa (nk. Intra-EU BIT-sopimuksensa). Julistusten osalta toimitettiin eduskuntaan E-kirje (E 68/2018 vp) ja jatkokirje (EJ 34/2018 vp). Kaikkien Intra-EU BIT:ien päättäminen pyrittiin tekemään yhteisellä jäsenvaltioiden välisellä sopimuksella, mutta yhteisymmärrykseen kaikkien jäsenvaltioiden kesken ei päästy. Julistusten mahdollistaessa myös kahdenvälisistä irtisanomisista sopimisen, valtioneuvosto katsoi, että Suomen tulisi irtisanoa Intra-EU BIT-sopimuksensa kahdenvälisesti. Suomella on ollut sopimukset Bulgarian (SopS 49 ja 50/1999), Kroatian (SopS 91 ja 92/2002), Latvian (SopS 4 ja 5/1993), Liettuan (SopS 118 ja119/1992), Puolan (SopS 27 ja 28/1998), Romanian (SopS 120 ja 121/1992), Slovakian (SopS 72 ja 73/1991 ja 37/1996), Slovenian (SopS 36 ja 37/2000), Tshekin tasavallan (SopS 72 ja 73/1991 ja 34/1994), Unkarin (SopS 19 ja 20/1989) ja Viron (SopS 103 ja 104/1992) kanssa.

Euroopan komissio vaatii, että kaikki jäsenvaltiot päättävät kyseiset sopimuksensa yhteisesti tai kahdenvälisesti. Muussa tapauksessa se käynnistää rikkomismenettelyt niitä vastaan EU-tuomioistuimessa. Suomi on vastaanottanut SEUT 258 artiklan mukaisen virallisen huomautuksen asiassa komissiolta 15.5.2020, sekä toimittanut vastauksensa siihen annettuun määräaikaan 15.9.2020 mennessä, jossa se totesi sopivansa kaikkien intra-EU BIT sopimustensa irtisanomisesta kahdenvälisesti.

Sopimusten tarkoituksena on sijoitusten edistäminen ja tehtyjen sijoitusten suojaaminen. Sopimuspuolet muun muassa myöntävät alueellaan toisen sopimuspuolen sijoittajien sijoituksille oikeudenmukaisen kohtelun sekä täysimääräisen ja jatkuvan suojan. Sopimuksessa tarkoitettuja sijoituksia ei voi pakkolunastaa tai kansallistaa muuten kuin syrjimättömyyden pohjalta ja yleisen edun sitä edellyttäessä, asianmukaista korvausta vastaan. Mahdollisten riitaisuuksien varalta sopimuksessa on määräykset tuomioistuinmenettelystä ja kansainvälisestä välimiesmenettelystä.

Sopimuspuolten ollessa EU-jäsenvaltioita kyse on EU:n sisällä pitkälti EU:n perusvapauksien käyttämisestä. Näin ollen sijoituksia suojataan EU-oikeuden kautta ja jäsenvaltioiden tulee varmistaa tuomioistuintensa antama unionin oikeuden mukainen tehokas oikeussuoja. Lisäksi jäsenvaltiot ja EU komissio jatkavat EU:n sisäisiä keskusteluja varmistaakseen ja edelleen parantaakseen investointisuojaa EU:ssa.

Sopimukset on tarkoitus irtisanoa kunkin sopimuspuolen kanssa noottien vaihdolla tehtävällä sopimuksella. Samalla sovitaan päättyväksi myös ne sopimusmääräykset, jotka jatkaisivat sopimusmääräysten voimassaoloa suhteessa jo tehtyihin investointeihin tietyn määräajan sopimusten irtisanomisen jälkeen. Komissio katsoo tämän olevan välttämätöntä Achmea-tuomion myötä. Lisäksi EU-tuomioistuin on jo todennut jäsenvaltioiden kesken kahdenvälisen järjestelyn koskien välimiesmenettelyä unionin oikeuden vastaiseksi suojellakseen oman oikeusjärjestyksensä ensisijaisuutta, yhtenäisyyttä ja tehokkuutta EU-tuomioistuimen aiemmin toteamin tavoin (C-399/11). Jäsenvaltioiden kansallinen liikkumatila on tällaisessa tilanteessa huomattavan kapea. Näin ollen myös sopimusten voimassaoloa jatkavien määräysten sopimista päättyviksi voidaan pitää perusteluna.

Vaikka EU-tuomioistuin ei Achmea-tuomiossaan ole ottanut sopimusten irtisanomiseen kantaa, valtioneuvosto piti perusteltuna Suomen Bulgarian, Kroatian, Latvian, Liettuan, Puolan, Romanian, Slovakian, Slovenian, Tshekin tasavallan, Unkarin ja Viron kanssa tekemien kahdenvälisten investointisuojasopimusten irtisanomista.

Noottienvaihdon sisällöstä on sovittu Bulgarian, Latvian, Liettuan, Puolan, Romanian, Slovakian tasavallan, Viron, Unkarin, Kroatian, Tshekin tasavallan ja Slovenian kanssa. Sopimukset sisältävät määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Sopimusten katsotaan kuitenkin sisällöltään kuuluvan edellä selostetuista syistä EU:n yksinomaiseen toimivaltaan. Koska sopimukset kuuluvat EU:n yksinomaiseen toimivaltaan, niiden irtisanomisesta päättää valtioneuvosto PL 93 §:n 2 momentin perusteella. Eduskunnan kanta sopimusten irtisanomiseen on hankittu PL 96 §:n mukaisella U-kirjelmällä U 3/2020 vp. Eduskunta yhtyi valtioneuvoston U-kirjelmässä esittämään kantaan. Eduskunnalle on irtisanomisen jälkeen tarkoitus tuoda hallituksen esitys sopimusten voimaansaattamislakien kumoamisesta.

Valtioneuvosto myönsi noottienvaihtovaltuudet 11.6.2020, 23.7.2020 ja 6.5.2021 sovittujen noottienvaihtojen osalta. Suomi on osaltaan toimittanut kaikki noottienvaihdot käynnistävät nootit.

Suomi toimitti ehdotuksen kahdenvälisen sopimuksen irtisanomisesta Virolle 25.8.2020 päivätyllä nootilla, johon Viro vastasi myöntävästi nootilla 13.11.2020. Noottienvaihdolla tehdyn irtisanomissopimuksen mukaisesti Suomi ilmoitti nootilla 23.8.2021 sopimuksen tulevan voimaan 18.9.2021.

Noottienvaihdolla tehdyn sopimuksen voimaansaattamisasetuksella kumotaan samalla asetus Viron kanssa sijoitusten edistämisestä ja suojelusta tehdyn sopimuksen voimaansaattamisesta ja sen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta (1012/1992), jolla Viron kanssa sijoitusten edistämisestä ja suojelusta tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 23 päivänä lokakuuta 1992 annettu laki (1012/92) on saatettu voimaan. Kyseisen lain kumoamista koskeva hallituksen esitys on tarkoitus saattaa eduskunnan käsiteltäväksi vuoden 2022 aikana.

Edellä olevan perusteella esitetään, että valtioneuvosto antaa asetuksen sijoitusten edistämisestä ja suojelusta Viron kanssa tehdyn sopimuksen muuttamisesta ja irtisanomisesta tehdystä sopimuksesta.